

näihin ympäristökriiseihin. Valta ei ole helppo aihe mutta emme voi myöskään aina luovuttaa, jos jotain haastavaa tulee esille. Parhaimmillaan lapset kyseenalaistavat ja kysyvät kysymyksiä, joita aikuiset eivät itse tule ajatelleeksi. Oppiminen tapahtuu siis kahteen suuntaan. Lapset myös valikoivat heitä kiinnostavia kohtia kirjasta, joten tätäkään kirjaa ei tarvitse lukea alusta loppuun tietyssä järjestyksessä, vaan erilaisille lukemistavoille on tilaisuus.

Sarjakuvamainen kerronta on raikas ja nuoria lähellä oleva tapa viedä tarinaa ja Lotan ja Kasperin tutkimusmatkaa eteenpäin ja yhdistää siihen perinteisempää tietokirjallista kerrontaa. Tämä kirja soveltuu sekä alatehtäviä yläkouluikäisille ja päähenkilötkin ovat juuri siirtyneet 7. luokalle. Rohkaisekin opettajia ja vanhempia lukemaan yhdessä lastensa kanssa niin fiktiota kuin fak-

taa. Lastenkirjallisuudessa on mahdollisuuksia auttaa ymmärtämään monimutkaisia ilmiöitä ja keskittymään olennaisiin asioihin.

KIRJALLISUUS

Ertimo, L. & Ahokoivu, M. (2019) *Ihme ilmat! Miksi ilmasto muuttuu*. Into, Helsinki.

Ertimo, L. & Ahokoivu, M. (2021) *Aika matka! Lotta, Kasper ja luontokadon arvoitus*. Into, Helsinki.

VILHELMIINA VAINIKKA

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta,
Tampereen yliopisto

Arvokas ja arvostettu tulevaisuus? Tarkastelussa suomalaisen maatalouden oikeudenmukainen siirtyminen

ORASMAA, TUULI (2023) *Maaseudun tulevaisuus*, 221 s. Vastapaino, Tampere.

Tuuli Orasmaa on kirjoittanut maatalouden ilmastokeskusteluista perusteellisen tietokirjan, joka ilmestyi jo viime vuoden puolella. Sain itse olla mukana yhtenä kirjaan haastateltuna asiantuntijana. Siksi olikin erityisen mielenkiintoista päästä lukemaan teos kokonaisuutena.

Teos on itselleni henkilökohtaisesti kiinnostava myös siksi, että lähtökohdissamme Orasmaan kanssa vaikuttaa olevan jotain samaa. Orasmaa kertoo olevansa kotoisin maatilalta, mutta aikuisuudessaan hän ei ole juuri ollut maatalouden arjen kanssa tekemisissä. Ennen kirjoitusprosessia se ei tuntunutkaan hänelle kovin tulta. Olen itsekin maatilalta kotoisin, mutta toisin kuin Orasmaa, olin vielä nuorena aikuisena maatalon töissä mukana. Silti omistakin aktiivisista maatalon töistäni alkaa olla jo 20 vuotta aikaa. Orasmaan tapaan olen kuitenkin myös itse haastatellut useita maanviljelijöitä erilaisissa tutkimuksissa. Ystävissäni on myös monia maanviljelijöitä, ja tiedän jotain heidän nykyisestä arjestaan. Tästä huolimatta teos onnistuu tuottamaan maatalojen todellisuudesta monia sellaisia yksityiskohtia, joita en ollut tullut aiemmin ajatelleeksi.

Orasmaa kertoo, että yksi kirjan lähtökohdista on ollut vuosikymmenien saatossa rakentunut yhteiskunnallinen vastakkainasettelu maaseudun ja kaupungin välillä. Tämä voi usein tapahtua pelkästään mielikuvien tasolla. Yhtä kaikki maatilalla kasvaneena mutta myöhemmin kaupunkilaistuneena Orasmaalla on hyvät lähtökohdat pohtia ja kuvata tätäkin jännitettä.

Orasmaa on haastatellut toistaan varten yli 40 maatalousyrittäjää eri puolilta Suomea, joiden ääni tuodaan monipuolisesti esiin. Lisäksi tukena on ollut yli 30 asiantuntijan haastattelut. Kirjan lähtökohdista on vallitseva yhteiskunnallinen tilanne, jossa ruoantuotannolta vaaditaan muutoksia ilmastomuutoksen hillitsemiseksi-

si. Maatalousyrittäjillä puolestaan on vaihtelevasti valmiuksia näihin muutoksiin. Erilaiset taloudelliset, poliittiset ja luonnonolosuhteista johtuvat seikat voivat saada muutoksen tuntumaan epäoikeudenmukaiselta. Tätä jännitettä teos pyrkii kuvaamaan ja purkamaan.

Teos jakautuu neljään eri osioon, jotka Orasmaa on otsikoinut seuraavasti: *Ilmastomuutos, Valitut polut, Syyllistäminen ja Oikeudenmukaisuus*. Teksti etenee loogisesti näiden teemojen välillä. Rakenteen on muutenkin toimiva. Orasmaa sukkeloi sujuvasti ruokajärjestelmän globaalien kysymysten ja suomalaisten maatalojen arjen kokemusten välillä muodostaen näistä kokonaiskuvaa. Itse viehätyn erityisesti kuvauksista, joissa mennään hyvinkin syvälle tilan tarinaan ja tuodaan se osaksi isompaa kehystä. Teos sisältää myös traagisia tarinoita, joissa esimerkiksi perhelitanteissa tapahtuneet muutokset ja murheet ovat olleet ratkaisuvia tilaa koskevissa päätöksissä. Joissain kohdin näistä olisi ollut kiinnostavaa lukea vielä lisääkin. Alkupuolella tekstiä avataan myös monia kiinnostavia keskusteluja ja kysymyksiä, joihin palataan vielä lopussa tarkemmin. Orasmaa nostaa esiin esimerkiksi keskustelun siitä, että viljelijöiden sosiaaliturvaa on tarkasteltava syvällisemmin, mikäli maatalouden siirtymän oikeudenmukaisuutta pidetään yhteiskunnallisesti tavoiteltavana.

Orasmaan tyyli kirjoittaa on kokonaisuudessaan mielenkiintoinen. Hän tuo esille haastattelemiensa maatalousyrittäjien äänen varsin syvällisesti, mutta ei toisaalta päästä itseäänkään helpolla, vaan reflektoi yrittäjien pohdintoja myös omiin kokemuksiinsa ja käsityksiinsä. Näin teoksesta jää vaikutelma, että mikään kivi keskustelussa ei jää lopulta kääntämättä.

Teos esittelee kattavasti oikeudenmukaisen siirtymän taustaa lähtien 1970-luvusta ja tuon aikaisten ympäristövaatimusten uhkaamista raskaan teollisuuden työpäikoista Pohjois-Amerikassa. Samaan tapaan suomalaisen maatalouden lähihistoriaa käydään läpi perusteelli-

sesti. Tästäkin löytyy mielenkiintoisia yksityiskohtia 1970-luvun peltojen paketoinnista EU-jäsenyyden tuomiin muutoksiin. Isoja yhteiskunnallisia päätöksiä näyttävät ohjanneen ennen kaikkea taloudelliset muutokset ja realiteetit.

Historian kautta löytyy reittejä nykykeskusteluihin oikeudenmukaisuudesta. Myös konkreettisia ja yllättäviäkin vaihtoehtoja reilun siirtymän edistämiseksi tarjolla. Esimerkiksi Orasmaan haastatteleva tutkija Galina Kallio pohtii kriittisesti jatkuvan talouskasvun mallia ja sen suhdetta ympäristökriiseihin sekä toisaalta keinoja tämän mallin purkamiseen. Ehkä hieman yllättäen tämä edellyttäisi tutkijan mukaan aikaisempaa suuremman väestönosan siirtymistä maataloustöihin, mikä voisi tapahtua esimerkiksi ruokaosuuskuntien kautta. Mutta minkälaiset valmiudet yhteiskunnalla on tällaiseen siirtymään? Muutos ei siis kosketakaan pelkästään maataloutta vaan koko yhteiskuntaa, sen rakenteita ja instituutioita. Tämä tekee oikeudenmukaisuuden tavoittelemisesta vielä haastavampaa ja vaatii ajattelutapojen muutosta.

Orasmaa ihmettelee, miten maatalouden nykytilanteeseen on oikeastaan päädytty. Hän pitää järjenvastaisena sitä, että niin tärkeästä asiasta kuin ruoantuotanto on hankala saada kunnollista toimeentuloa. Toisaalta ympäristölliset ja taloudelliset tavoitteet eivät voi olla niin kaukana toisistaan kuin pintakeskustelu usein antaa ymmärtää. Orasmaan tavoitteena on tasoittaa konflikteja ja lisätä ymmärrystä siitä, että osapuolet saattavat isojen tavoitteiden suhteen olla jopa samalla puolella pöytää.

Iso osa teoksesta käytetään ilmastokeskustelun syyllistämisenäkökulmien pohtimiseen. Maatalousyrittäjät kokevat usein keskustelun ja etenkin ilmastopolitiikan uutisoinnin syyllistäväksi. Tavallisen uutistenseuraajan näkökulmasta uutisointi voi kuitenkin olla pikemminkin neutraalia. Mistä siis on kyse? Orasmaa pohtii medioiden, etujärjestöjen ja poliitikkojen tapaa viestiä asioista. Ilmiö on tunnistettavissa selkeästi myös muissa maissa kuin Suomessa. Viestinnällä onkin todella suuri merkitys asiassa. Viestinnän tulisi olla sävyiltään ennen kaikkea empaattista varsinkin, kun huomioidaan maatalouspolitiikassa tapahtuneet nopeat muutokset ja myös monien nykyisten viljelijöiden jaksaminen. Tämä loisi paremmin maaperää tunteelle, että osapuolet ovat keskustelussa samalla puolella.

Itselleni tuli lukiessa vaikutelma, että teoksen ydinsanomana on ennen kaikkea arvostuksen ja arvokkuuden palauttaminen laajasti ajateltuna. Tämä tulee mielestäni esiin monessa kohtaa tekstissä suoraan, mutta myös riiven välistä pohdintoina ja yrityksinä sovittaa yhteen erilaisia näkemyksiä. Teos tuo ilmi, että jokaisella on inhimillinen perustarve tulla arvostetuksi. Kokemus arvostuksen puutteesta tuntuu olevan tuttu monille keskustelun osapuolille. Orasmaa toteaa hienosti, että ”kuitenkin aito oikeudenmukaisuus vaatii, että kaikki olenaiset näkökulmat huomioidaan. Silloin on puhuttava

myös niiden puolesta, jotka eivät itse voi osallistua keskusteluun ja puolustaa itseään, kuten tulevat sukupolvet, ympäristökriisien globaalit kärsijät ja muut kuin inhimilliset elämänmuodot.” Samoin olisi kuultava niitä maatalousyrittäjiä, joita ei yleensä kuulla. Toisaalta tämä koskee monia muitakin ruokajärjestelmän työntekijöitä, jotka voivat olla sosiaalisesti ja taloudellisesti erittäin haavoittuvassa asemassa. Myös heidän arvostuksestaan näissä keskusteluissa on lopulta kyse. Lukija ajautuu väistämättä pohtimaan, että ennen kaikkea yhteiskunnan arvot ovat olleet hukassa nykyiseen malliin ajauduttaessa. Toisaalta päätökset tapahtuvat aina aikakautensa kontekstissa.

Teoksen nimi *Maaseudun tulevaisuus* on oivaltava. Useammalle siitä tulee varmasti mieleen samanniminen sanomalehti, jonka roolia – kuten muidenkin medioiden – Orasmaa pohtii monessa kohtaa teoksessaan. Mutta minkälainen tulevaisuus maaseudulla on? Kaikista osapuolista täysin oikeudenmukaiselta tuntuva tulevaisuus ei liene edes mahdollinen. Tulevaisuus voisi silti olla oikeudenmukaisempi kuin nykyinen tilanne. Se voi olla sellainen, jossa maaseudun ympäristön, sosiaalisten kysymysten ja talouden arvostukset kohtaavat. Orasmaa päättääkin teoksensa pohdintoihin, että vasta jännitteiden ja vastakkainasettelun purkamisen jälkeen oikeudenmukainen siirtymä on mahdollinen. Tästä on helppoa olla samaa mieltä, ja se koskee maatalouden ohella muutakin yhteiskunnallista ja poliittista keskustelua, joka vaatii samankaltaista arvokkuuden ja arvostuksen palauttamista.

ANTTI PUUPPONEN
Yhteiskuntatieteiden osasto,
Insinööritieteiden tiedekunta,
LUT-yliopisto

